

Václav Chaloupecký a Daniel Rapant – trauma z blízkosti*

MILAN DUCHÁČEK

Klíčové slová: Chaloupecký Václav, Rapant Daniel, Hodža Milan, Pekař Josef, Šusta Josef, Groeblová Ludmila, čechoslovakismus, Univerzita Komenského, Holíč

Václav Chaloupecký (1882-1951) a Daniel Rapant (1897-1988) bezesporu náleží k formativním osobnostem slovenské historiografie. Oba se v meziválečném období podíleli na zrodu bratislavského akademického prostředí, utvářeli výuku historie na Filozofické fakultě Univerzity Komenského a měli také nemalý podíl na profesionalizaci slovenského archivnictví. Přesto jsou vnímáni především jako ideoví rivalové a jejich vzájemný poměr se v dosavadní literatuře obvykle omezuje na komentář tzv. sporu o Staré Slovensko.¹ Cílem této studie však není rekapitulace řečené polemiky, nýbrž pokus o nalezení příčin, které formovaly názorové postoje obou historiků a jež způsobily různé zabíhající jim v kolegiální spolupráci. Je totiž omylem zužovat problém (včetně sporu o Staré Slovensko) pouze na roli Chaloupeckého jako propagátora oficiální státní ideologie meziválečné ČSR a Rapantovy postoje naopak vykreslovat jako obrannou reakci, pracující s renanovskými argumenty o pojetí národnosti jako kolektivního volního aktu. Kořeny vzájemného neporozumění byly do značné míry osobnostního a zkušenostního rázu a jednalo se zároveň i o profesní rivalitu. Rapant byl od svého nástupu do praxe po celé meziválečné období Chaloupeckého podřízeným, ať už jako zaměstnanec bratislavského župního archivu a později od roku 1928 jako přednosta nově zřízeného Krajinického archivu (přinejmenším formálně, neboť Chaloupecký byl inspektorem slovenských knihoven a archivů), tak jako docent a mimořádný

* Studie byla vypracována za podpory *Národního stipendijného programu*.

¹ To platí i pro dosud nejpodrobnější uchopení problému v jubilejním rapantovském sborníku MARSINA, Richard (ed.), *Historik Daniel Rapant. Život a dielo (1897 – 1988 – 1997)*. Martin : Matica slovenská 1998. Srv. především stati, jež zde publikovali Vincent Sedlák, Dušan Čaplovič, Ferdinand Uličný, Juraj Žudel, Belo Polla, Richard Marsina a Jozef Baďúrik, včetně Baďúrikovy edice Chaloupeckého posudku k Rapantově řádné profesuře (s. 77-78). Nejnovější shrnutí problému, zasazující spor do širších souvislostí meziválečného vývoje, viz HUDEK, Adam. *Najpolitickéjšia veda. Slovenská historiografia v rokoch 1948 – 1968*. Bratislava : Historický ústav SAV, 2010, s. 35-52. Populárně, ale extenzivně a díky osobní konzultaci s Rapantem též nejpůvodněji DVOŘÁK, Pavel. *Stopami dávnej minulosti 4 – Slovensko v Uhorskom kráľovstve*. Budmerice : Rak 2004, s. 199-225.

profesor Komenského univerzity. Rapantův kariérní postup byl tedy všude v gesci Chaloupeckého. A právě na povahu jejich vzájemného vztahu v rámci profesní hierarchie se zde chci zaměřit.

Vstříc československým dějinám

7. ledna roku 1931, během jednání o jmenování Daniel Rapanta mimořádným profesorem, došlo mezi Chaloupeckým coby iniciátorem jmenovacího návrhu a budoucím extraordinariem k osobní roztržce. Šlo očividně o vyústění dlouhodobějšího napětí. Chaloupecký se poté rozhodl, že se nadaného historika, nad nímž doposud držel ochrannou ruku, pokusí naposledy získat na svou stranu. Zformuloval proto dopis, v němž zrekapituloval svůj dosavadní vztah k nadějnému, avšak kontroverznímu habilitandovi. V listu mj. napsal: „*Od Vašeho příchodu z Prahy z university, ba už snad i dříve, shluk okolností přivodil, že byl jsem to zejména já, kterému bylo zčásti rozhodovati, z části pak aspoň usměřňovati mínění těch, kteří rozhodovali o Vašem vědeckém i úředním postavení. Víte zajisté a pamatujete se, že přijal jsem Vás tenkrát, už jako rodáka z Holíče, z rodiště mé paní, i jako někdy žáčka mého tchána, srdečně a přátelsky, což bylo pak ještě stupňováno, když jsem ve Vás poznal žáka mého milého učitele a přítele prof. Pekaře. (...) Doufal jsem původně, že ve Vás naleznu mladšího druha v povolání, který vyšel z téže školy, jako já, v podstatě snad i stejného smýšlení, zkrátka někoho, s nímž možno si rozuměti. V tom jsem se ovšem do jisté míry zklamal.*“²

Chaloupecký tedy přijímal mladého Rapanta s nadějemi, že v holíčském rodáku, který na rozdíl od něj bezpečně ovládal francouzštinu a především maďarštinu, získá kolegu, ba očekával v něm nejspíš i snaživého asistenta. Nebylo by na tom nic divného, vždyť Chaloupecký sám v době, kdy byl knížecím archivářem u Lobkoviců v Roudnici nad Labem, ochotně vypomáhal Josefu Pekařovi při rešerších pro jeho *Knihu o Kosti* a považoval takovou činnost za takřka samozřejmý projev loyality žáka vůči učiteli.³ Sebevědomý mladík ze Záhorí měl však vlastní představu o svém vědeckém směřování a především se netajil odlišným názorem na vztahy Čechů a Slováků v nově zrozeném státě. Chaloupecký se mohl domnívat, že tyto různice nebudou na překážku vzájemné spolupráci, ostatně jiný názor na česko-slovenský poměr měl i Josef Pekař, což Chaloupecký dobře věděl. Byl to ostatně on, kdo Pekařovi místy pomáhal do jeho rakouské gymnaziální učebnice *Dějiny naší říše* zformulovat a včlenit některé pasáže o Slovensku a vytvořit tak dlouhá léta užívané *Dějiny československé*. Zatímco více než kolegiálnímu poměru s Pekařem tyto názorové rozdíly nebránily, Rapant byl jiný případ.

² Archiv Akademie věd ČR (dále AAVČR), fond (dále f.) Václav Chaloupecký, karton (dále k.). 6, i. č. 440. Chaloupecký Rapantovi 8. 1. 1931, průklep. Edice dokumentu viz příloha č. 1 této studie. Osobně soudím, že před přečtením celé statí je vhodné přílohu prostudovat.

³ Více viz RYANTOVÁ, Marie. Po stopách vzniku *Knihy o Kosti* a jejího třetího dílu. In *Josef Pekař a české dějiny 15.-18. století*. Bystrá nad Jizerou : Pekařova společnost Českého ráje v Turnově 1994 (= Z Českého ráje a Podkrkonoší - Supplementum 1), s. 119-138, zde 126n. Též DUCHÁČEK, Milan. Dva kohouti na jednom smetišti. Václav Chaloupecký, Josef Pekař a selská otázka v husitství. In NOVOTNÝ Robert – ŠÁMAL Petr (edd.). *Zrození mýtu. Dva životy husitské epochy. K poctě Petra Čorneje*. Praha – Litomyšl : Paseka 2011, s. 390-392.

Můžeme se myslím oprávněně domnívat, že to byla právě Chaloupeckého vazba k Rapantově rodné Holíči, co v mladém historikovi a archiváři mohlo vzbudit první pochybnosti o budoucím harmonickém česko-slovenském poměru. V malém městečku na Záhoří rozhodně nemohlo uniknout pozornosti, když se dcera učitele, vlastence a člena Slovenské národní strany Pavla Groebla rozhodla vdát do Čech a navíc za bohémsky působícího papírového katolíka, historika a knížecího archiváře. V tradičně evangelickém prostředí vždy panovala obava, zda se mladí, kteří odcházeli do Prahy, neodvrátí od domácích tradic. Proto v Holíči jistě nezůstalo bez ohlasu, když musela archivářova snoubenka před svatbou kvůli vrchnosti alespoň formálně konvertovat ke katolictví.⁴ Otec paní Ludmily, zřejmě první slovenské absolventky Univerzity Karlovy, manželství bránil natolik, že dceři odepřel svatební výbavu a s novomanželi na dlouho přerušil styky. Tato epizoda, nahlížená mezi slovenskými evangelíky jako podlehnutí českému vlivu, nemohla dospívajícímu Rapantovi zůstat utajena, tím spíše, že Pavel Groebl byl jeho učitelem. Chaloupecký, vnitřně konfesijně indiferentní, si naopak z první návštěvy v Holíči odnesl deprimující dojem a závěr, že „*klerikalism katolícký je mu sympatičtější než protestantský.*“⁵ Uvažoval dokonce, že by kvůli smírnému průběhu sňatku opustil knížecí službu a badatelské zázemí lobkovické knihovny. Pro jeho pozdější postoje je podstatné, že se nakonec za podpory své ženy tlaku slovenské tradice vzepřel – a činil tak i po celý zbytek života.

I přes uhersko-maďarský nacionalismus většiny učitelů skalického gymnázia Rapantovi nemohly uniknout aktivity Československé jednoty, jejíž snahy ve Skalici propagoval lékař a poslanec uherského sněmu Pavol Blaho, s jehož synem se Rapant přátelil.⁶ Agilní organizátor, milovník hudby a spiritus agens skalických divadelních ochotníků nejenže ovlivnil Rapantův celoživotní zájem o divadlo, ale zároveň se gymnazistovi díky jeho aktivitám naskytla možnost navázat kontakty s předními osobnostmi tehdejší česko-slovenské spolupráce; do budoucna se mu bude hodit zejména známost s novinářem a sociologem Antonem Štefánkem. Gymnaziální studia však přerušil povolávací rozkaz a italská fronta. Když se posléze čerstvý maturant vydával v létě roku 1917 do Prahy na studia, odcházel tam již jako předčasně dospělý muž, jenž krátce předtím ztratil otce⁷ a ve světě se musel začít spoléhat sám na sebe. Nesl si s sebou především frontové zážitky, ale také zkušenost z názorově rozpolceného prostředí,

⁴ Národní archiv ČR (dále NA), os. f. 77 Josef Šusta, k. 5, Chaloupecký Šustovi 20. 1. 1912. Těž GAŠPARÍKOVÁ-HORÁKOVÁ, Anna. *U Masarykovcov. Spomienky osobnej archivárky T. G. Masaryka*. Bratislava : Academic Electronic Press 1995, s. 53 – 54. Srv též DUCHÁČEK, Milan. Jak dobýt Slovensko. Kořeny čechoslovakismu Václava Chaloupeckého. In *Dějiny a současnost* 32, 2010, č. 2, s. 24-28.

⁵ NA, f. J. Šusta, ref. 4.

⁶ Srv. BLAHO, Janko. *Zo skalického rínku*. Bratislava : Tatran 1974, zejm. s. 48. Zde nezbyvá, než se spolehnout na beletrizované memoáry, neboť Rapantova pozůstalost se dosud nachází v soukromých rukách. Tato skutečnost ostatně determinuje i dosavadní povahu reflexe Rapantovy osobnosti, jež staví především na institucionálních pramenech a publikované historiografické práci. Kromě osobních vztahů by však obraz údajně „pozitivistického“ historika výrazně doplnilo např. zhodnocení jeho vztahu k divadlu a zájmu o kritiku a uměleckou publicistiku.

⁷ Rapantův otec zemřel, nepodařilo se mi však dosud zjistit kdy a jak. Na univerzitu však Rapant odcházel již jako sirotek.

kté sice z valné časti horovalo pro česko-slovenskou vzájemnost, ale v praktické politice převratových zmatků teprve začínalo hledat svůj postoj.

Euforii po vyhlášení prvního zákona československého státu zažil Rapant v Praze a díky známostem se mu podařilo získat na jeden a půl roku (od listopadu 1918 do června 1920) místo překladatele v Národním shromáždění. Mohl tedy nejen sledovat legislativní proces utváření nového státu, ale především si musel dobře uvědomovat, že pro většinu Čechů je slovenská realita spíše vzdálenou ideou, než konkrétní představou, jakkoli se slovenští politici snažili tuto situaci během posledních dvou válečných let změnit.⁸ Už na univerzitě tedy Rapant mohl promýšlet své pochyby o možnostech propojování české a slovenské kultury, jak ji posléze chápal coby nutný dlouhodobý proces Chaloupecký. Obsah pražských přednášek z historie ho v tomto ohledu mohl spíše utvrdit ve skepsi.

Praha – Roudnice – Sorbonna

Přestože původně uvažoval o studiu techniky, nakonec se Rapant na radu slovenských patronů rozhodl pro historii. Často zdůrazňované univerzitní školení u předních českých historiků je však třeba zpřesnit, přinejmenším proto, že Rapant se v prvních poválečných letech na pražské fakultě setkal se mnoha učiteli, kteří formovali i historické názory Chaloupeckého. Ačkoli již nezastihl působení Jaroslava Golla, poslouchal rakouské dějiny u Pekaře, jehož Chaloupecký pokládal za svého hlavního učitele (byť dizertaci psal u Josefa Šusty),⁹ Obecné a novodobé dějiny navštěvoval u Josefa Šusty a paleografii u Gustava Friedricha. Na rozdíl od Chaloupeckého však výklad husitství získal v pojetí Václava Novotného. Dizertaci obhájil u Pekaře a Novotného, ačkoli Šustovým historickým seminářem prošel také.¹⁰

Když se z iniciativy českých archivářů roku 1919 zrodila Státní archivní škola, Rapant se stal jedním z cca deseti posluchačů historie, kteří si kromě základních univerzitních přednášek zvolili i archivní specializaci. Absolvoval první běh školy, zkrácený tehdy ze tří na dva roky. Setkal se zde s prohloubeným studiem archivních pramenů a především s nově se formující archivní naukou, preferující v nakládání s materiálem provenienční princip.¹¹ Škola, na níž působil vedle předních českých historických jazykovědců zejména Gustav Friedrich a pozdější bratislavský profesor pomocných věd historických Vladimír Klecanda, měla v Československu nahradit absolutorium vídeňského Institutu für Österreichische Geschichts-

⁸ Srv. např. JUNEK Marek. Pražská léta Antona Štefánka (1915-1918). In *Česko-slovenská historická ročenka 2000*, s. 199-210.

⁹ Srv. DUCHÁČEK, ref. 3, zejm. s. 390, 395-396.

¹⁰ Srv. seznam zapsaných přednášek in AUK, Zápisnice posluchačů Filosofické fakulty – Filosofové řádní. Chaloupecký studoval v letech 1903-1908, Rapant 1918-1923.

¹¹ Srv. ŠAMBERGER, Zdeněk. Československé archivnictví po roce 1918. Stav a organizační vývoj. In ŠAMBERGER, Zdeněk. *Studie k dějinám československého archivnictví*. Praha : Národní archiv, s. 52-53, s. 98, pozn. č. 74. Srv. ŠAMBERGER, Zdeněk. Archivně teoretické názory u nás po r. 1918. Stav a vývoj. In ŠAMBERGER. *Studie k dějinám*, ref. 11, s. 145-203.

forschung. Jednalo se o metodologicky pokročilejší studium, jež kladlo důraz i na archivní teorii a neorientovalo se v takové míře na medievalistické prameny, jak tomu bylo ve Vídni. Máme-li věřit Chaloupeckého tvrzení o tom, že spoluinicioval toto rozšíření Rapantových studií,¹² pak se lze domnívat, že již tehdy z nově nabyté funkce inspektora slovenských knihoven a archivů¹³ sledoval cíl získat mladého spolupracovníka ze slovenského prostředí.

Nebylo divu, neboť po prvním roce zkoumání bohatství kdysi hornouherských archivů mu muselo být jasné, že takový úkol není možné nést na bedrech jednotlivce. Zatímco v Čechách bylo na jaře 1918 celkem 19 archivních úředníků (z nichž 13 bylo absolventy vídeňského institutu),¹⁴ slovenští archiváři s adekvátním odborným školením dosud neexistovali. Rapant se měl stát prvním. Podstatné zde je, že Chaloupecký absolventem vídeňského institutu nebyl, měl pouze historické školení a k archivní praxi se dostal, až když se na doporučení Josefa Šusty nastoupil na místo Maxe Dvořáka staršího u Lobkoviců v Roudnici. Tam ovšem působil zejména jako knihovník a správce jednoho, byť bohatého a významného šlechtického archivu. K jeho povinnostem nepatřilo logické a funkční usouvztažnění sbírek s dalšími (užijeme-li tehdejší holandskou terminologií) archivními depoty. Přestože se z této lobkovického archiváře pokoušel o systematictější přístup i k dalším šlechtickým archivům a naučil se zde, jak jednat v aristokratických kruzích, k archivním fondům přistupoval především jako historik a badatel, jenž hodlá z materiálu těžit, ale již méně se starat o jeho uložení a správu. To byl sice před první světovou válkou běžný přístup, typický např. pro postoje Jana Bedřicha Nováka,¹⁵ avšak pro komplikovanou slovenskou archivní realitu se naprosto nehodil. Je tedy zřejmé, že po absolutoriu Státní archivní školy, po zkušenostech z pařížské Sorbonny a se znalostí maďarštiny se mohl Rapant (přinejmenším po teoretické stránce) právem cítit jako kvalifikovanější archivář, než byl jeho nadřízený. Nikoli nadarmo Chaloupeckému někdejší kolegové ze zemského archivu, především Josef Borovička a Kamil Krofta, již po prvních úvahách o odchodu na Slovensko kladli na srdce, aby se co nejdříve naučil maďarsky.¹⁶

Rapant se ovšem rozhodl doplnit si před dokončením dizertace vzdělání ještě ročním pobytem na Sorbonně. Tím opět získal profesní kredit, jakým se Chaloupecký pochlubit nemohl, neboť (na doporučení Jaroslava Golla) po studiích strávil pouze nějaký čas poznávací cestou po Německu (pobýval především v Mnichově a Jeně).

¹² Viz tvrzení obsažená v dokumentu v příloze 1.

¹³ Byl jím jmenován Dekretem ministerstva školství a národní osvěty 12. května 1919. Srv. BABIČKA, Václav. Slovenské archivnictví v letech 1919-1939 z pohledu ministerstva školství a národní osvěty v Praze. In *Slovenská archivistika* 40, 2005, č. 2, s. 3-38, zde s. 4; na s. 22-37 též edice Chaloupeckého zprávy o prvním roce inspekční činnosti ve slovenských archivech a knihovnách, datovaná 15. července 1920. Ta byla odeslána referentovi školství a národní osvěty při Ministerstvu s plnou mocí pro správu Slovenska. Referentem byl tehdy Anton Štefánek a lze se tedy domnívat, že Rapantovo studium bylo koordinováno právě dvěma muži, kteří se, byť každý z jiných pozic, stanou synonymem čechoslovakismu.

¹⁴ Srv. ŠAMBERGER, ref. 11. Československé archivnictví po roce 1918, s. 93, pozn. č. 44.

¹⁵ Srv. ŠAMBERGER, ref. 11. Archivně teoretické názory, s. 156.

¹⁶ AAVČR, f. V. Chaloupecký, k. 1, i. č. 38, Josef Borovička Chaloupeckému 12. 12. 1918.

V Paříži se Rapant velmi pravděpodobně seznámil nejen s jiným badatelským prostředím, ale i s pracemi Alberta Mathieze, jenž právě v roce Rapantovy stáže vydal první svazek třídílné projakobínské syntézy *La Révolution française* (1922–1927). Rapant se i v rámci své dizertace nemohl pominout zájem o francouzský revoluční proces, což později zhodnotil i ve svém nejrozsáhlejším díle o slovenském povstání v letech 1848–1849. Právě v pravděpodobné obeznámenosti s Mathiezovým marxisticky pojatým dílem můžeme také hledat kořeny Rapantova později zdůrazňovaného pohrdání vulgárním marxismem. Francouzské školení dost možná také rozvinulo jeho intuitivní schopnost přistupovat k historickým procesům jako ke strukturovaným dějům.¹⁷ V Mathiezově rigidní ideové polemice s jeho učitelem Alphonsem Aulardem o pojetí Robespiera a Dantona coby ústředních osobností Revoluce navíc můžeme vidět i jistý předobraz Rapantova sporu s Chaloupeckým, v němž podobnou roli, byť v jiné rovině, sehrál pohled na roli štúrovců.

Obavy a předsudky

Chaloupecký byl vybrán pro slovenský inspektorát knihoven a archivů z několika důvodů. Nikoli posledním byl fakt, že válku strávil na frontě a neúčastnil se proto přípravných porad, na kterých se rozdělávaly pozice v chystané reformě českého archivnictví. Zároveň o něm profesori Šusta i Pekař věděli, že se dokáže pohybovat v prostředí aristokracie a že má zkušenosti s jednáním ve Vídni a v Pešti. Důležité však bylo i to, že měl za manželku Slovenku a že tak mohla být demonstrována snaha české strany vysílat na Slovensko lidi Slovákům příznivě nakloněné. Ludmila Chaloupecká byla navíc absolventkou romanistiky na pražské Filozofické fakultě a hovořila plynule maďarsky. Ačkoli ve většině hornouherských měst se i po převratu běžně komunikovalo německy, přinejmenším v prvních měsících po příchodu na Slovensko paní Ludmila pravděpodobně fungovala po boku manžela jako jeho pravá ruka. S vědomím jazykového handicapu se tedy vyhlídka na to, že by se Rapant mohl stát Chaloupeckého asistentem, jevila doslova spásně.

Budoucí archivář však možnost participovat na utváření společného česko-slovenského obrazu dějin nechápal jako výzvu, neřkuli samozřejmost. Zatímco na pražské filozofické fakultě se Rapant potkával především s Josefem Pekařem, který ve svých postojích zůstal skeptickým vůči narušování principu historického práva, přednášky z českých dějin a historiografie v kurzech Státní archivní školy poslouchal Rapant u Pekařova rivala Václava Novotného, autora téměř první konceptualizace problému československých dějin, k níž Novotný přistoupil v přednáškovém cyklu pro učitele roku 1921.¹⁸ I zde, podobně jako v případě Pekařovy učebnice, mohl Rapant nahlédnout limity a handicap propojování narativu českých dějin

¹⁷ HARAKSIM, Ľudovít. Rapantovo odmietanie marxizmu. In MARSINA, Richard (ed.). *Historik Daniel Rapant. Život a dielo (1897-1988-1997)*. Martin : Matica slovenská 1998, s. 27-33. Srv. též FURET, François. *Promýšlet francouzskou revoluci*. Brno : Atlantis 1994, s. 90.

¹⁸ NOVOTNÝ, Václav. *Z dějin československých. Úvahy a poznámky*. Brno : J. Kajš 1921. Zde na s. 18 vyslovuje Novotný přesvědčení, že „dějiny československé jsou toliko jedny.“

s vybranými přesahy směrem do Horních Uher. Sám ovšem měl již zformulovanou koncepci jinou a v dizertaci se jal zkoumat její kořeny.

K tomu třeba podotknout, že ani Pekař, ani Novotný přísně vzato nebyli kompetentními odborníky na tematiku Rapantovy dizertace, jež pojednávala o prvním uherském jazykovém zákoně.¹⁹ Otázkami novověkých uherských dějin se totiž čeští historikové zabírali obvykle pouze ve vztahu k předlitavským událostem. Vědomí, že se jeho práci nedostává adekvátního docenění, protože v oboru neexistují specialisté obeznámení s primárními prameny, si Rapant odnesl i na Slovensko a nezbavil se ho – soudě dle reakcí na posudky jeho habilitačních prací – v podstatě nikdy. I v tom do jisté míry spočíval jeho individualismus. Rapant – a to je třeba připomenout – samozřejmě uvítal vznik společného státu Čechů a Slováků. Zároveň si však při svém archivním výzkumu v Budapešti a ve Vídni nemohl nepovšimnout, jak nové státní hranice zároveň posílily bariéry, které si mezi sebou příslušníci jednotlivých vzájemně vymezených společenství někdejší dualistické monarchie utvořili. Rapant měl averzi k huráslováctví někdejších uherských nacionalistů, zároveň však odmítal i projevy násilných represí vůči těm, kdo se před převratem nechovali výslovně agresivně.²⁰ Toto chápání popřevratové reality Rapantovi umožňovalo mnohem organičtější vhléd do slovenské reality, než jakého byl schopen Chaloupecký. V konečném důsledku však jeho pojetí nesměřovalo k panevropským úvahám, jak se jimi zabíral jeho pozdější patron Milan Hodža, nýbrž především k vymezení se vůči českému utilitárnímu chápání českoslovenství. Své esejisticky podané texty začal od roku 1922 zveřejňovat v obnovené revue Prúdy.²¹

Ovšem i Chaloupecký si na Slovensko nesl svá očekávání – a také předsudky.

Nejpodstatnějším handicapem bylo zřejmě to, že ačkoli pocházel z venkovské (i když nikoli zcela chudé) chalupnické rodiny, za nositele civilizačních hodnot pokládal především západními vlivy kultivovanou a vzdělanou měšťanskou elitu, již pro něj ztělesňoval Jaroslav Goll či

¹⁹ Rapantova disertace *Vznik a význam prvního zákona uherského o maďarčine (16 z. čl. 1790)*, jež čítala mimořádných cca 350 stran, se v Archivu Univerzity Karlovy nenachází, přestože v seznamu dizertací UK je uvedena pod pořadovým číslem 1160. Je pravděpodobné, že se ji Rapant odsud vyžádal k bratislavské habilitaci a že se stejně jako další archiválie dosud nachází v soukromých rukou. Dochoval se ovšem Pekařův dvoustránkový posudek, který práci k některým závěrům s výhradami doporučuje k obhajobě jako výbornou. Pekař zde vystihl handicap, které budou Rapantovy syntetické práce doprovázet stále, zejména výhrada vůči extenzivní reprodukci pramenného materiálu. Ke stejným závěrům dospíval jak Chaloupecký, tak v recenzích i pozdějším souhrnném hodnocení František Kutnar. Posudek viz Archiv Národního muzea (dále ANM), f. Josef Pekař III., k. 5.

²⁰ Srv. např. Rapantovo plaidoyer za známého z Holiče, kterému byla na základě udání po převratu odírána podpora ve studiu: „*Rodinu znám dobre; nikdy sa neexponovali a ani nikdy nepatrili do maď. tábora, čo by denunciátor o sebe dokázat vždy nemohol. Rodina má tradície židovsko-nemecké. O to však neide. Ide o to, že mladý Fischer pridá sa k slovenskej kultúre s radosťou a opravdove a že sa dá od neho očakávať poctivosť v tomto smere i naďalej. Já sa s menovanou rodinou stýkam od malička, k zakročeniu tomuto pohlo ma však len to, že je mi ľúto, že si odudzujeme práve tých ľudí, ktorí by nám mohli byť vernými. Môžem Vás ubezpečiť, že medzi kresťanmi sú oveľa nespolahlivejší elementy, než je tento dobromyseľný mladý Žid.*“ Slovenský národný archív (dále SNA), os. spis 22 - Anton Štefánek, k. 4, i. č. 279. Rapant Štefánkovi, nedatováno (začátek roku 1924).

²¹ Přehled viz bibliografie in MARSINA (ed.), *Historik Daniel Rapant*, ref. 1, s. 219n.

přítel a kolega Jan Heidler. Náhlý přechod z knížecího katolického prostředí a z klimatu české akademické obce do provinčního a multikulturního Prešporku proto Chaloupeckému zastřel schopnost vnímat podstatu toho, k čemu se většina tehdejších Slováků vztahovala – totiž k lidové kultuře. Přestože měl Chaloupecký cit pro geografický ráz krajiny a využíval toho při promýšlení obrazu středověkého světa, prostředí, který dobře znal a bezpředsudečně zkoumal jeho kolega, bratislavský profesor etnografie Karel Chotek, na němž stavěl svůj politický program Milan Hodža a k němuž se celý život ohlížel Jozef Škultéty i další činovníci Matice slovenské, tento svět zůstal Chaloupeckému cizí. Neměl pochopení pro venkov a lidové tradice, odcizil se jim takřka programově,²² na rozdíl od Rapanta, jenž z rodného Záhorí dobře znal rolnické slavnosti²³ a jehož matka byla dělnicí. Je to paradoxní o to víc, že nejspokojenější býval Chaloupecký právě v zahradě rodného domu v Dětenicích na Jičínsku, kam se uchyloval během akademických prázdnin a kde šlechtil a rouboval své milované jabloně.

Zároveň si ovšem Chaloupecký během působení u Lobkoviců vypěstoval nechut' vůči aristokracii, jež byla dost možná umocněna tím, že roudnická vrchnost, rakouský maršálek Zdenko z Lobkovic,²⁴ archiváře po vypuknutí války uvolnila pro erár, takže Chaloupecký (coby „doktor“) strávil válečná léta jako poručík u sanity na ruské frontě v Haliči. I když mu v zázemí nehrozila permanentní újma na zdraví a na rozdíl od frontových vojáků s sebou mohl vzít rodinu, zůstal po čtyři léta odtržen jak od pražských vědeckých kruhů, tak od možnosti jakéhokoli historického bádání. A verzi, na základě níž se nakonec rozhodl odejít z panské podřízenosti a přijmout výzvu ke službě novému státu, si ovšem s sebou přinesl i na Slovensko. Pro nastávající jednání o archivní rozluce s Maďary a pro kontrolu a přebírání zemanských a šlechtických archivů do gesce státu to však nebyla nevhodnější premisa.

Dá se doslova říci, že odpor vůči velkouherským manýráům a příkré dělení na Čechoslováky a maďaróny Chaloupeckému znemožnilo porozumět, vůči čemu se slovenská kultura vždy vymezovala, to znamená, co je v ní zároveň odzrcadleno a k čemu se vztahuje. Následkem toho mu posléze splývaly např. pragmatické kroky Hodžových agrárníků s gesty luďáků.

S Hodžou v pozadí

O tom, že si Chaloupecký byl vědom obtíží formulování československých dějin, svědčí text jeho habilitační přednášky, otištěné v *Českém časopise historickém*.²⁵ O osobních očekává-

²² Srv. DUCHÁČEK, ref. 3, s. 391-392.

²³ Srv. HOLEC, Roman. Agrárne hnutie na Slovensku v kontexte česko-slovenských vzťahov do vzniku ČSR. In *Česko-slovenská historická ročenka 99*. Brno : Universitas Masarykiana Brunensis 1999, s. 68.

²⁴ Srv. AAVČR, f. V. Chaloupecký, k. 3, i. č. 155, Chaloupecký Janu Heidlerovi 20. 5. 1919 (koncept). Odraz Chaloupeckého válečných zážitků též BOUČEK, Jaroslav. Rok 1915 v dopisech Václava Chaloupeckého. In *Historie a vojenství* 52, 2003, s. 49-58.

²⁵ CHALOUPECKÝ, Václav, Československé dějiny. (Rozšířená úvodní přednáška o dějinách národa československého na Komenského universitě v Bratislavě). In *Český časopis historický* (dále ČČH) 28, 1922, č. 1-2, s. 1-30.

ních se vyjádřil soukromě: „*Pokud se týče Slovenska, cítím, že je v tom odvaha, a nevím, neztroskotám-li. Ale těším se na to a doufám, že snad přece tam něco dokážu. A nerad bych přece jen a pouze „pro budoucí poutníky a poutnice urovnával silnice.“*²⁶ Z toho jednoznačně plyne, že Chaloupecký přijal Slovensko za svůj budoucí badatelský program. V archivním materiálu se však Chaloupecký zorientoval velmi rychle. V podstatě během roku zvládl základní přehled o archivním bohatství, přestože, jak později vzpomínal, když „*psal své slovenské studie, nemohl (...) ke všemu náležitě přihlížeti. Psal (...) vlastně jako autodidakt v slovenské a uherské historii a neměl (...) nikoho, kdo by (mu) v něčem poradil, upozornil na prameny a literaturu.*“²⁷ Jak se však brzy ukázalo, archivní reformy chystané v Praze natolik vytyžily ministerské komise, že na slovenské problémy i zřízení centrálního archivu pro Slovensko dle Chaloupeckého návrhu nezbyl prostor.²⁸ Chaloupecký proto zřejmě s povděkem přijal informaci svého kolegy Josefa Borovičky o dotazu ministerského rady Mlčocha, zda by Chaloupecký neměl zájem o habilitaci na Univerzitě Komenského.²⁹ S vědomím, že v Bratislavě již jako profesor novodobých dějin působí jeho přítel ze studií a kolega z Pekařova semináře Jan Heidler, nabídku přijal a díky jednoznačné podpoře Josefa Pekaře pak byla Chaloupeckého žádost schválena. Archivní inspektor již předtím zahájil první čtení o československých dějinách, po urychleném vyřízení habilitační žádosti se okamžitě rozběhl návrh na řádnou profesuru a oba přátelé se vrhli do organizační práce.³⁰ S univerzitními závazky však také začíná úmorný administrativní kolotoč spojený s hledáním bydlení, bojem o prostory pro univerzitní posluchárny, především však ale dlouhodobé soupeření Chaloupeckého s Milanem Hodžou, jež výrazně zasáhlo i do vzájemného poměru čerstvého profesora k nadějnému archiváři Rapantovi.

Chaloupeckého poměr k Hodžovi by si zasloužil samostatnou rozsáhlou studii, na niž zde bohužel není prostor.³¹ Omezme se na konstatování, že Milan Hodža získal bratislavskou profesuru novověkých dějin z politických důvodů, a to na základě své esejistické práce *Československý rozkol*. Po známé polemické reakci Josefa Škultétyho začal být Hodža – i přes svou „belvederskou“ minulost³² – v českých kruzích vnímán jako reprezentant zdánlivě progresiv-

²⁶ AAVČR, f. V. Chaloupecký, k. 3, i. č. 155, Chaloupecký Janu Heidlerovi 20. 5. 1919

²⁷ DUCHÁČEK, Milan (ed.). Korespondence Ondřeje R. Halagy s Václavem Chaloupeckým „Shledávám zcela logickým, že nalézáte příbuzenské vztahy mezi slovenským východem a českým západem.“ In *Práce z dějin Akademie věd* 1. 2009, č. 1, s. 43. Dokument č. 2 - Chaloupecký Halagovi 25. února 1946.

²⁸ BABIČKA, Slovenské archivnictví, ref. 13, zejm. s. 3-11, s. 22-37. Příloha.

²⁹ AAVČR, f. V. Chaloupecký, k. 1, i. č. 38, Josef Borovička Chaloupeckému 30. 10. 1921. V pozadí návrhu můžeme tušit vliv Josefa Šusty, jenž společně s Josefem Pekařem utvářel personální politiku na historických katedrách čsl. univerzit a jenž byl tehdy (od 15. 9. 1920 do 29. 9. 1921) ministrem školství a národní osvěty v úřednické vládě Jana Černého.

³⁰ AAVČR, f. V. Chaloupecký, k. 3, i. č. 155, Jan Heidler Chaloupeckému 11. 10. 1921.

³¹ Šlo však zjevně o vztah neosobní. V Hodžově pozůstalosti uložené v Archivu Národního Muzea v Praze, se v osobní korespondenci nenachází ani jeden Chaloupeckého dopis, stejně je tomu s Hodžou v pozůstalosti Chaloupeckého uložené v AAVČR. Je zjevné, že oba muži spolu komunikovali výhradně v úřední rovině, tj. jako univerzitní profesor s ministrem školství.

³² Srv. GALANDAUER, Jan. „Belvederská epizoda“ v životě a paměti Milana Hodži. In PEKNÍK, Miroslav (ed.). *Milan Hodža štátník a politik*. Bratislava : Veda, 2002, s. 85-94.

nějšího, pročeského křídla slovenské kultury.³³ S tímto kreditem získal profesuru historie na bratislavské univerzitě, o jejíž zrod se legislativně zasloužil. Přestože si po celou dobu svého politického angažmá ponechal veškeré funkční požitky plynoucí z řádné profesury, přednáškovou činnost ani akademické funkce nikdy nevykonával a cele se věnoval své politické kariéře.³⁴ O to větší břímě povinností proto dolehlo na druhého profesora novověkých dějin Jana Heidlera, který v neustálém pracovním vytížení podcenil stabilitu své tělesné konstituce a půl roku po jmenování Chaloupeckého řádným profesorem v květnu 1923 náhle zemřel na selhání srdce.³⁵ Chaloupeckému tak zůstala na bedrech nejen péče o zajištění řádného chodu historického semináře, ale i nutnost najít za Heidlera důstojného nástupce. To se ukázalo jako problém, mj. i proto, že na fakultě vedle uprázdněné Heidlerovy profesury nadále existovala ještě jedna systemizovaná profesura novodobých dějin, jejíž nositel – totiž Milan Hodža – byl však na permanentní dovolené. V Čechách i na Moravě se navíc ti schopnější již dokázali habilitovat v Brně a slovenských absolventů dosud nebylo. I na bratislavské studium dějin tak dolehl fenomén tzv. kuffíkových profesorů, tj. těch, kteří sice měli hlavní akademické působišť v Bratislavě, ale na Slovensko pouze dojížděli přednášet, nezřídka až z Prahy. Chaloupecký zůstal jedním z mála Čechů, kteří se v Bratislavě usadili skutečně natrvalo. Z pramenů navíc víme, že ztráty svého kolegy a přítele opravdu hluboce želel a od té doby si v Bratislavě připadal často osaměle. Zřejmě i to v něm posílilo naděje na přátelský poměr s mladým slovenským badatelem, který právě tehdy dokončoval svou dizertaci.

Rapant však měl jiné plány. Svou roli zde možná sehrála i Chaloupeckého skepse, s níž se vyjádřil pochybovačně o možnosti získat pro Rapanta místo v bratislavském župním archivu. Rapant, vida, že český univerzitní profesor se nemá k tomu zpochybnit pozice dosavadních archivních úředníků, aby to snad nebylo vykládáno jako český nátlak, se obrátil na své patrony. Antona Štefánka oslovil v tomto duchu: *„Bol som sa shováral s p. dr. Chaloupeckým. O mestskom archive už [?]hovoril, že by nebolo možné sa tam dostať. Dr. Faust má vraj tradíciu, ale je docela možné, že si různí činitelia budú priat, aby tam bol náš človek (z politických dôvodov). Do stoličného archivu – jako neúradne počul dr. Ch[aloupecký] – sa chystá i dr. Skalský ze Zemského múzea v Prahe.³⁶ Má tú výhodu, že jeho brat je vlivným činiteľom na stol. dome v Bratislave. A tak by bolo i toto miesto ohrozené. Poněváž mi nijako neide o to, aby som sa pchal na miesto dr. Fausta, jediné pevné miesto je pre mňa stoličný archiv, a ide teraz o to, aby mi bolo zabezpečené. Tu treba porobiť kroky a získať záväzné sľuby už teraz. (...) Netajím sa tým, že akby finančné pomery v mestskom archive neboly horšie, by som šiel*

³³ Srv. HODŽA, Milan – ŠKULTÉTY, Jozef. *Polemika o československom rozkole*. Ed. Natália Rolková. Bratislava : Politologický odbor Matice slovenskej 2008. K soudobé recepci též CHALOUPECKÝ, Václav. *Dvě úvahy o národním probuzení na Slovensku*. Praha, b. m., 1920 (zvláštní otisk z Českého časopisu historického 26, 1920).

³⁴ Srv. Archiv Univerzity Komenského (dále AUK), fond FiF učit., Milan Hodža.

³⁵ Srv. CHALOUPECKÝ, Václav. Jan Heidler. In *Ročenka Univerzity Komenského za první pětiletí 1921 – 1926*. Bratislava : Akademický senát Univerzity Komenského, s. 143-148.

³⁶ Mínen PhDr. Gustav Skalský (* 1890), toho času archivář Českého musea v Praze.

radšej ta (nenatáhajte sa môjho materializmu, má to nemateriálne dôvody). Jako som už spomenul, vytisťkať dr. Fausta neidem. A tedy jediný možný záver je tento: Faust má, povedzme, právo a nárok. Ale akby z polit. dôvodov predsa len musel ustúpiť, reflektoval by som na to miesto i ja. Musím však mať i niečo zcela určitého a istého, a to je archív stoličný. Prosím Vás tedy, buďte tak láskavý a zasiahnite svojím vlivom ihned, aby nespoliehal príliš na posledný okamih, ale zakročil v môj prospěch už teraz, aby potom nepovedali, že už je pozde, místo už je slíbené.“³⁷

Není třeba se příliš pozastavovat nad Rapantovou snahou o uplatnění. Je zcela zřejmé, že kvalifikaci na získání obou postů měl nesporně větší, než stávající zaměstnanci. Podstatnější je, s jakou samozřejmostí se na Štefánka obrátil s poukazem na možné uplatnění politických tlaků. Nikoli náhodou začal Chaloupecký postupně vnímat Rapantovy aktivity jako prodlouženou páku slovenského agrarismu. Přesto podpořil Rapantův příchod do bratislavského župního archivu a s vědomím, že oproti některým českým aspirantům na bratislavské pozice je třeba dát přednost slovenským uchazečům, začal také uvažovat o jeho habilitaci.³⁸

Krize a rozchod

Ve stejné době, kdy Rapant přišel do Bratislavy, vyšla i Chaloupeckého práce *Staré Slovensko*, výsledek čtyřletého studia uherských pramenů – a to především paleografických. Byla pojata jako základní přehled a východisko a byla pochopitelně poplatná stavu bádání na počátku dvacátých let. Přesto právě tato metodologická jednostrannost se o takřka o dekádu později stane předmětem známé polemiky.³⁹

V mezidobí Rapant s Chaloupeckého podporou získal docenturu (12. 5. 1928) a následně se v mimořádně krátké době začal připravovat i návrh na mimořádnou profesuru (extraordinariát, Rapant jmenován 28. 2. 1933). Došlo k tomu po téměř čtyřletém období nejistot a bojů, v nichž se dokonce hovořilo o možném zrušení Filosofické fakulty Univerzity Komenského⁴⁰ a kdy mnozí z českých profesorů propadali skepsi a rekapitulovali smysluplnost svého působení na Slovensku. Ani Chaloupecký se nezdržel pochybností a Josefu Pekařovi se svěřil: „*Taky nějak ztrácím zájem o Slovensko. Jsem stále předmětem osobních útoků, ba stále označován v slovenských kruzích za osobu krajně nepohodlnou a nevítanou. Vítr ovšem vane*

³⁷ SNA, os. spis 22 - Anton Štefánek, k. 4, i. č. 279. Rapant Štefánkovi, nedatováno (začátek roku 1924). Podtržené pasáže zvýraznil Rapant.

³⁸ ANM, f. Josef Pekař I., k. 5, Chaloupecký Pekařovi 2. 12. 1925. K obecnému přesvědčení, že je třeba v Bratislavě upřednostnit nadějně Slováky viz též dopis Josefa Pekaře Chaloupeckému, v němž vysvětluje, proč odrazovat české žadatele o aspiranturu a budoucí habilitaci (jmenovitě šlo o Josefa Pelikána): „*Vysvětlil jsem mu, že musíte dát přednost svým žákům, nejraději Slovákům.*“ AAVČR, f. V. Chaloupecký, k. 6, i. č. 402, Pekař Chaloupeckému 27. 8. 1924.

³⁹ Viz též HUDEK, ref. 1, s. 38-44.

⁴⁰ Srv. NA, os. f. 77 Josef Šusta, k. 5, Chaloupecký Šustovi 27. 10. 1927. Srv. též BLÜML Josef – JIROUŠEK Bohumil. *Historik Václav Chaloupecký a Slovensko*. In POSPÍŠIL Ivo – ZELENKA Miloš (edd.). *Aktuální slovakistika*, Brno 2004, s. 8-9.

z Martina – ale podle něho - jako tak často - se točí jak luďáci, tak slovenští agrárníci. Jsou to většinou takové malicherné věci a vzdálenějšímu pozorovateli snad nepochopitelné. V podstatě jedná se však o hrubý despotismus a šovinismus slovenské veřejnosti, vychované šovinismem a despotismem maďarským, který se nyní vybíjí proti nám. A Hodža, jediný schopný politik slovenský, který byl však hradem a snad i Švehlou vehnán do náručí ludové strany, aby se udržel, popouští tomuto směru nyní úzdu. V pozadí ovšem je vždy a ve všem Pešť, která velmi obratně dovede využívat těchto dětských mozků. Těšil jsem se, že v Rapantovi, kterého teď habilitujeme, získám mladšího druha, s nímž by si bylo možno rozuměti; ale v poslední době (zamiloval se tu do jedné herečky, která je v Slov. Nár. divadle jaksi exponentkou slovenstvi)⁴¹ také podléhá onomu nezdravému slovenskému šovinismu. A tak znovu a znovu lituji smrti Heidlerovy.⁴² V souvislosti se spory o pravopis názvu nově založené Učené společnosti Šafaříkovy Chaloupecký poznamenal: „Ty spory nejsou o to ř a r,⁴³ nýbrž o jistá zásadní hlediska na naší národní bytost, s nimiž byl do nedávna Hodža s námi zajedno, ale nyní od nich (a s ním spolu i jiní!) krok za krokem a dosti okázale ustupuje.“⁴⁴ Můžeme se oprávněně domnívat, že spojení „a s ním spolu i jiní“ se týká právě Daniela Rapanta. Přinejmenším od docentury tedy Chaloupecký vnímal Rapanta jako Hodžova protegé a ústředním dilematem pro něj nadále zůstávalo, do jaké míry upřednostit Rapantův nesporný talent před jeho politickými preferencemi. Profesorský sbor fakulty se nicméně po úvodní přednášce na zkoušku shodl, že „kandidát má nejen potřebné vlastnosti jako přednášející, aby mu byla udělena *venia legendi*, ale je od přírody nadán i zvláštním darem výřečnosti a výrazové plastičnosti.“⁴⁵

Nedůvěra vůči změně Hodžových postojů oproti názorům prezentovaným v eseji *Československý rozkol* nakonec vedla Chaloupeckého k pochybnostem o politické důvěryhodnosti vůdce slovenských agrárníků. Pragmatického politika nepodezíval ze zrady, spíše s přehnaných mocenských ambicí.⁴⁶ Otazníky kolem Hodžova předpřevratovém angažmá v Pešti mu vyplynuly z práce na článku o Martinské deklaraci⁴⁷ a později je rozvedl v práci *Zápas o Slovensko 1918*, která je prvním pokusem o uchopení tématu převratu na Slovensku z pera erudovaného historika. Ačkoli kniha vyšla až v roce 1930, Chaloupeckého poznámka o Hodžově předpřevratovém jednání s uherským ministrem Kristóffym způsobila značný poprask v tisku už v říjnu 1928.⁴⁸ Jak se Chaloupecký světil Pekařovi, jeho knižní angažmá

⁴¹ Míněna pozdější Rapantova manželka Hana Meličková.

⁴² ANM, f. Josef Pekař I., k. 5, Chaloupecký Pekařovi 3. 2. 1928. Srv též skeptický dopis Šustovi citovaný in BLÜML – JIROUŠEK, ref. 40, s. 10.

⁴³ Šlo o to, zda psát název slovensky (tedy *Šafaříkovy*), či česky (tedy *Šafařikovy*). K tomu pozri text Adama Hudeka v tomhle čísle Forum Historiae.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Registratura Filozofické fakulty Univerzity Komenského (dále Reg FiF UK), os. spis Daniel Rapant. sign. II – M – 203. Protokol o habilitačním kolokviu Daniela Rapanta ze dne 7. 3. 1928.

⁴⁶ ANM, f. Josef Pekař I., k. 5, Chaloupecký Pekařovi 3. 5. 1928.

⁴⁷ CHALOUPECKÝ, Václav. *Martinská deklarace a její politické osudy*. Praha : b. m. 1928. Zvl. otisk z ČČH.

⁴⁸ Srv. AUK RUK I/170. Výstrižkový archiv článků ke sporu Chaloupecký Hodža z provenience pražské Vý-

v Zeitgeschichte vzniklo z osobní komunikace po Rapantově habilitaci: „*Základem všeho byl můj rozhovor s Rapantem, snad příliš přátelský a ne dosti rezervovaný. Konečně že informoval o tom Hodžu bych mu ani neměl příliš za zlé, jako to, že mně o tom neřekl. Cítím, že tu překážím: Čech Slovákovi. Ve skutečnosti to není ani pravda, ale Rapant a s ním slovenská veřejnost vidí tu tak trochu v mé osobě překážku Rapantovy kariery a že cizí jí tu chléb, který by mohl patřiti domácímu. Víte, jak jsme už mluvili o Rapantově habilitaci a že byl habilitován ihned, jakmile podal spis. Přes to snad celá slovenská veřejnost je přesvědčena, že k habilitaci Rapantově došlo až na nátlak Hodžův, kterému jsem musel ustoupit.*“⁴⁹

Rapantův odklon od masarykovského křídla agrárníků, reprezentovaného Antonem Štefánkem (a do roku 1927 též Pavlem Blahem) a jeho rostoucí sympatie k politice Milana Hodžu byly tedy otevřené. Chaloupecký s tím musel nadále počítat, obzvlášť po zrušení župního uspořádání, kdy Hodža (po nucené demisi roku 1928 dočasně bez ministerského křesla) usedl do čela nově zřízeného slovenského Krajinského úradu. Zrod centrálního slovenského úradu souzněl s Hodžovými představami o pozvolném budování slovenské administrativní autonomie⁵⁰ a vznik Krajinského archivu paradoxně souzněl s někdejšími Chaloupeckého návrhy na vznik takové centrální instituce. Hodžovy programové snahy o propojení slovenského podnikatelského i akademického prostředí se státní správou našly výraz i ve zřízení Krajinského archivu, jehož přednostou se v létě 1928 stal nepřekvapivě Daniel Rapant. Tím se dosavadní bratislavský župní archivář vymanil z pravomoci někdejšího inspektora slovenských knihoven a archivů a jako přednosta Krajinského archivu se stal zároveň nadřízeným prvních absolventů Chaloupeckého semináře Branislava Varsika a Alexandra Húščavy. Byl to paradoxně právě Rapant, kdo Húščavovi v roce 1931 vystavil doporučení pro bádání v liptovských archivech – právě pro ten výzkum, z jehož výsledků se později zrodila celá polemika o Staré Slovensko.⁵¹ Přesto Chaloupecký Rapantovu kariéru nadále podporoval a v poměrně krátkém čase od habilitace zformuloval návrh na Rapantovu mimořádnou profesuru. Právě v souvislosti s jednáním o extraordinariátu však došlo ke v úvodu vzpomínané roztržce, během níž se Chaloupecký pokusil o opětovné navázání dialogu. Neúspěšně.

Lze konstatovat, že od jmenování Daniela Rapanta mimořádným profesorem Univerzity Komenského v březnu 1933⁵² zaujal Chaloupeckého ideový rival v akademickém prostředí pevné místo, což bylo symbolicky vyjádřeno i tím, že převzal pracovnu, jež byla doposud i přes permanentní nedostatek místa v tehdejší fakultní budově (levém křídle dívčího reálného gymnázia v Dunajské ulici) vyhrazena pro případný návrat profesora Hodži. Příchodem Rapanta

střížkové kanceláře na Smíchově.

⁴⁹ ANM, f. Josef Pekař I., k. 5, Chaloupecký Pekařovi 22. 11. 1928.

⁵⁰ Srv. KRAJČOVIČOVÁ, Natália. Agrarismus v politice Milana Hodžu. In ŠOUŠA, Jiří – MILLER, Daniel E. – HRABIK SAMAL, Mary (edd.). *K úloze a významu agrárního hnutí v českých a československých dějinách*. Praha : Karolinum 2001, s. 109-118.

⁵¹ Srv. SNA, f. Krajinský archiv, k. 4.

⁵² Reg FiF UK, os. spis Daniel Rapant. sign. II – M – 203.

do profesorského sboru tak byla ukončena vakance jedné profesury, vyvolaná Hodžovou permanentní dovolenou (i když Hodžova profesura pochopitelně neztratila platnost). Od roztržky před navržením mimořádné profesury však spolu oba hlavní protagonisté bratislavské výuky historie komunikovali minimálně. Střetávali se de facto pouze v polemikách, například prostřednictvím známé stati v Pekařově jubilejním sborníku, jež našla kritický ohlas již v Chaloupeckého návrhu na extraordinariát, a zejména v sérii textů, jež se zrodily z diskuse o starém Slovensku. I své přednáškové kurzy ze slovenských dějin (přestože jeho profesura zněla na dějiny československé) provozoval Rapant jako solitér a univerzitního života s jeho prozaickými povinnostmi se v podstatě neúčastnil. Když se roku 1933 stěhovala knihovna historického semináře do nových prostor, Chaloupecký konstatoval, že pražští kolegové odjeli a „*Rapant se ani neukázal, dáváje tak najevo, že to je přece věcí českých pochopů. (...) Já pak ústav, který jsem léta s láskou budoval, nedovedl jsem ponechat osudu.*“⁵³

Ačkoli Chaloupeckého působení v Bratislavě Rapantovým institucionálním etablováním nekončí a především předmnichovské klima přivedlo české profesory pod palbu často nechutných invektiv, Chaloupecký v Bratislavě setrval. Ačkoli od roku 1937 věděl, že mu bude nabídnut přestup do Prahy na katedru osiřelou smrtí Josefa Pekaře,⁵⁴ ještě v polovině května roku 1938 napsal Josefu Šustovi, že „*z důvodů osobních i vědeckých*“ by mu „*bylo milé, kdyby mohl ještě v zimním semestru 1938/1939 zůstat v Bratislavě.*“ Již v listopadu však konstatoval, že se stal „*slovenským běžencem*“ a snažil se přechod do Prahy co nejvíce urychlit. Přesto mu byl pražský jmenovací dekret udělen až za druhé republiky a jeho platnost byla posléze výnosy exilové vlády anulována. Platnou jmenovací listinu pro Pekařovu stolicí Chaloupecký paradoxně obdržel až od Klementa Gottwalda.⁵⁵ Zkušenost s podporou mladého nadějného historika s odlišnými ideovými postoji se však promítla i do odmítnutí některých talentů, aspirujících na vědeckou dráhu na pražské alma mater. Jmenovitě se Chaloupeckého vztah k Rapantovi promítl do odmítavého posudku habilitační žádosti Františka Kutnara – nikoli náhodou někdejšího recenzenta Rapantových prací v *Českém časopise historickém*.⁵⁶

⁵³ ANM, f. Josef Pekař I., k. 5, Chaloupecký Pekařovi 7. 11. 1933. Chaloupeckému pomáhal asistent semináře, doc. Rudolf Holinka.

⁵⁴ Srv. BENEŠ, Zdeněk. Podmínky nástupnictví. Znovuobsazení profesur československých dějin na Univerzitě Karlově v roce 1937. In BOROVSÝ Tomáš – HANUŠ Jiří – ŘEPA Milan (eds.). *Kultura jako problém a téma dějepiscův*. Brno : Matice moravská 2006, s. 171-184.

⁵⁵ K Chaloupeckého aktivitám během let 1945 – 1948 viz DUCHÁČEK, Milan. Vladyka Dětenický z Dědic. Václav Chaloupecký jako strážce odkazu meziválečné historiografie. In JIROUŠEK Bohumil (ed.). *Proměny diskurzu české marxistické historiografie (Kapitoly z historiografie 20. století)*, Historia culturae XV, Studia 10. České Budějovice : Jihočeská univerzita – Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 2008, s. 151-169. Ke Kutnarově habilitaci zejm. s. 158-160.

⁵⁶ Srv. KUTNAR František. *Rapant, Daniel : Československé dějiny. Problémy a metody. In: Od pravěku k dnešku. Sborník prací z dějin československých k 60. nar. Josefa Pekaře. Praha, Historický klub 1930.* In ČČH 37, 1931, č. 3-4, s. 647-648; KUTNAR, Frant.(išek). *Dostalo-li se vznikem...* (zpr.). In ČČH 37, 1931, s. 647-648, KUTNAR František. *Rapant, Daniel : K počiatkom maďarizácie. Diel druhý. Prvé zákony maďarizačné 1790 - 1792. Br., Kuratorium čs. zemedelského muzea 1931. 720 s.* In ČČH 40, 1934, č. 3-4, s. 580-586. Ke Kutnarově habilitaci viz též BENEŠ, Zdeněk. *Střípek osudu. Habilitace Františka Kutnara na Univerzitě Karlově.* In *Inter laurum et olivam.* Praha : Karolinum 2007, s. 597-605; Srv. též Archiv Univerzity Karlovy (dále AUK Praha), Filozofická fakulta, k. 36, i. č. 433, osobní spis František Kutnar, referát Václava Chaloupeckého o

Plodné trauma z blízkosti?

Konstatovat na závěr, že vzájemný poměr Chaloupeckého s Rapantem lze vnímat jako paralelu soupeření Benešova a Hodžova vlivu na bratislavské univerzitě, by bylo jistě věcně správné, ale poněkud banální. Snažil jsem se spíše naznačit, že přes všechny kontroverze a ideové neshody to bylo právě Chaloupeckého univerzitní působení, jež umožnilo vědeckou kariéru Daniela Rapanta. S profesním růstem však také sílila Rapantova vazba na přední politiky z řad slovenského agrárního hnutí. Je příznačné, že kariéra někdejšího bratislavského župního archiváře vyvrcholila během Chaloupeckého rektorského roku, kdy byl podán a schválen návrh na jmenování Rapanta řádným profesorem. A není bez zajímavosti, že na průběh jednání se pokoušel uplatnit svůj vliv Milan Hodža, tehdy již z funkce ministerského předsedy.⁵⁷ Po všech popsaných peripetiích není jistě překvapivé, že Chaloupeckého posudek Rapantovy žádosti o extaordinariát nebyl prost jisté skepse a výhrad, jež mj. vyplývaly z nároků, tradičně kladených na řádné profesory v Praze či Brně. Chaloupecký zde však v zásadě opakoval výhrady, jež vznesl již v návrhu na Rapantovu mimořádnou profesuru o sedm let dříve, což svědčí o tom, že od té doby se situace nijak nezměnila. Rozhodně však není možné tvrdit, že by Chaloupecký znemožňoval vědeckou kariéru Daniela Rapanta, jak by to mohlo vyznívat z komentáře k edici návrhu na jmenování řádným profesorem.⁵⁸ Právě naopak – přes všechny ideové rozpory, veřejné polemiky i zákulisní politické machinace to byl právě Chaloupecký, kdo Rapantovi umožňoval v rámci archivních a akademických povinností odborný růst a kdo systematicky připravoval jeho cestu k akademické definitivě. Jinými slovy – nebýt počáteční podpory kontroverzního čechoslovakisty, nebyl by akademický růst „tvůrce *koncepte slovenských dějin*“ provázen tak výjimečnými badatelskými výkony, jež byly až na výjimky prosty aktuální politické motivace. Vzájemný poměr obou historiků se však vyvíjel. Lze říci, že čím více se Rapant přibližoval profesuře, tím méně komunikoval se svým nadřízeným na fakultě a obracel se – přinejmenším v zákulisí – na vlivné osoby mezi předními slovenskými agrárními politiky, případně přímo na Milana Hodžu. Hovoří-li se v případě Chaloupeckého o tom, že se z jeho historiografických prací stávalo politikum, lze totéž prohlásit i o profesním růstu Daniela Rapanta, neboť i on se stal protagonistou jednoho z významných, byť ideově proměnlivých směrů slovenské politiky. Jde o podstatný moment i přesto, že v Rapantových pracích byl tento aspekt obsažen spíše prostřednictvím témat, jež si volil, nežli v argumentaci – mj. též proto, že Rapant se ve svých knihách více než na interpretaci soustředil na popis pramenné základny a byl v tomto ohledu jistě více pozitivistou (v tradičním slova smyslu), nežli první bratislavský profesor československých dějin.

habilitační žádosti Františka Kutnara ze dne 16. 5. 1946.

⁵⁷ Srv. dokument, editovaný níže v příloze č. 2.

⁵⁸ Srv. text Jozefa Baďurika in MARSINA (ed.), *Historik Daniel Rapant*, ref. 1, s. 77-78.

Chaloupecký byl – stejně jako ostatní bratislavští „Češi“ – na konci roku 1938 „poskytnut české vládě k dispozici“ a jeho místo ve vedení historického semináře zaujal Rapant. Krátce nato byli na základě návrhů odcházejících českých profesorů jmenováni mimořádnými profesory i Chaloupeckého přímí žáci Branislav Varsik a Alexandr Húščava, čímž byla zachována kontinuita bratislavského historického studia. Právě tato trojice formovala slovenské univerzitní studium historie jak během Slovenského státu, tak posléze v mezidobí od konce světové války do komunistického převratu. Formativní a metodologicky inovativní osobností se zde stal právě Rapant, a to kontinuálně až do svého nuceného odchodu do ústraní po nástupu komunismu. Zatímco se však Milan Hodža v exilu skrze své panevropské smýšlení propracoval až k ideji střeoevropské federace, navazující na představy Oszkára Jásziho, Rapant argumentaci své koncepce slovenských dějin od výchozích esejí v Prúdech a posléze programové stati v Pekařově sborníku výrazněji neprohluboval.⁵⁹ Podobně, jako se kdysi vymezoval vůči Chaloupeckému, postavil se po únoru 1948 odmítavě i proti novým marxistickým dogmatům a zejména vůči marxismu jako metodě.⁶⁰ Rapantovo neúhybné lpění na vlastních východiscích je obdivuhodné, přestože jeho motivace je v jádru nacionalistická a je zřejmé, že právě v této rovině ve slovenské historiografii rezonuje dodnes. To je do značné míry příčinou rozpaků nad panegyrickým tónem, který se line v podtextu rapantovského jubilejního sborníku. Vždyť od dob sporu o staré Slovensko se již historiografie posunula k podstatně hlubším formám diskuse, než byla ta o objektivní existenci národa.⁶¹

Příloha 1

DOPIS V. Chaloupeckého D. Rapantovi⁶²

1931, 8. ledna, Bratislava

Archiv Akademie věd ČR, fond Václav Chaloupecký, k. 6, i. č. 440. Průklep, strojopis, 4 listy.

Vážený pane kolego!

Uvažoval jsem opětovně o Vaší včerejší návštěvě a o našem rozhovoru. A nechci před Vámi tajiti dojem, který jsem si učinil z přednesení a formulování Vašich postulátů, pokud se tyče

⁵⁹ Srv. Rapantovu esej *Logika dejín*, publikovanou in Kultúrny život 1968, č. 33, s. 8-9. Též v ediční úpravě Martina Brtky online in Forum Historiae 2008, č. 1. Dostupné na internete: http://www.forumhistoriae.sk/FH1_2008/texty_1_2008/Rapant.pdf.

⁶⁰ Srv. HUDEK, ref. 1, s. 103n.

⁶¹ Srv. např. VÖRÖS László. *Analytická historiografia versus národné dejiny. „Národ“ jako sociálna reprezentácia*. Pisa : Edizioni Plus – Pisa University Press 2010, zejm. s. 125-155.

⁶² Edice provedena dle zásad stanovených in: ŠTOVÍČEK, Ivan a kol. *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.-20. století pro potřeby historiografie*. Praha : Archivní správa Ministerstva vnitra ČR, 2002.

Vašeho jmenování profesorem naší fakulty. Zdá se mi, nemýlím-li se, že vnitřně čím dále více propadáte jakémusi slovenskému kverulantství, které všade vidí jen křivdy a ústrky, ačkoli k tomu není podstatnější příčiny a reálnějšího důvodu. Zejména dotkla se mne nepříjemně Vaše slova a Vaše náznaky, které byly namířeny v tomto smyslu i proti mé osobě.

Je pravda, že osud si mne vyvolil, abych snad poněkud více, než jiní Vaši současníci, zasahoval do běhu Vašeho života. Já bych již velmi rád zhostil se tohoto často nedobrovolného úkolu, ale vidím, že není mi zatím ještě pomoci. Od Vašeho příchodu z Prahy z university, ba už snad i dříve, shluk okolností přivodil, že byl jsem to zejména já, kterému bylo zčásti rozhodovati, z části pak aspoň usměrňovati mínění těch, kteří rozhodovali o Vašem vědeckém i úředním postavení. Víte zajisté a pamatujete se, že přijal jsem Vás tenkrát, už jako rodáka z Holíče, z rodiště mé paní, i jako někdy žáčka mého tchána, srdečně a přátelsky, což bylo pak ještě stupňováno, když jsem ve Vás poznal žáka mého milého učitele a přítele prof. Pekaře. Myslím, že jsem to byl já, který přes jisté Vaše rozpaky přesvědčoval a snad i přesvědčil Vás, abyste šel na archivní školu, a myslím, že nemusím Vám dnes tajiti, že už tu urovnával jsem, jako nejednou později, cestu Vašeho života. Přišel jste pak do Bratislavy a tu pak opět na základě mojí intervence u pana rady Mezníka byl jste ihned jmenován archivářem v Bratislavě, stal jste se – byť služebně nejmladší – šéfem nejdůležitějšího archivu na Slovensku, ano byl Vám i k ruce přidělen p. archivář Hajný, jen abyste nebyl příliš přetížen úředními povinnostmi a mohl se dále věnovati vědeckému bádání i přípravě k dráze akademické. Podobně bylo tomu při Vašem pobytu v Paříži, v Pešti a ve Vídni, kdy vždy zasazoval jsem se, pokud na mně bylo, o to, aby Vám ministerstvo školství, popřípadě ministerstvo s plnou mocí pro správu Slovenska, udělilo co nejvyšší podporu, neb stipendium, neb placenou dovolenou, jen aby nic nepřekáželo Vašemu vědeckému vývoji. Nechci tvrditi, že by mně jedinému příslušely všechny zásluhy, jen tolik vím, že kdykoli měl jsem možnost Vám nějak prospěti, že jsem tak vždy učinil. Když pak jste si podal habilitační žádost, postaral jsem se o to, aby byla vyřízena nejenom se vši benevolencí, ale i s takovým urychlením, jaké bylo vůbec myslitelné. (Dne 27. října podal jste si žádost a již dne 18. ledna byl ministerstvem předložen návrh na Vaše jmenování.)⁶³ Vůbec mohu říci, že patronizoval jsem Vaši vědeckou i úřední činnost všade, kde to bylo jen možné. O Vaší knize napsal jsem obsáhlý a uznalý referát do Č[eského] č[asopisu] h[istorického] (nevím, psal-li o některé Vaší práci někdo z vědeckých pracovníků pozorněji a uznaleji!),⁶⁴ ba prosadil jsem i to, aby Vaše kniha o maďarizaci, vydaná Zemědělským museem, byla pojata do souboru Spisů naší fakulty, když už její rozsah a naše stísněné poměry finanční nedovolovaly vydati ji vůbec naším nákladem, aby jen bylo naznačeno, že fakulta se k Vám již hlásí. Jestliže při vydání této práce došlo mezi námi k jakési kontroverzi stran českého, či slovenského záhlaví obálky, ano k dosti prudké debatě, bylo to opět jen důsledek a ohlas mého přátelského smýšlení a ničeho jiného. Víte přece, že nedebatuji s každým na setkání, a kdybych se byl tenkrát nadál, co z toho všeho bude, byl bych jistě tuto záleži-

⁶³ Data odpovídají dokumentům, uloženým v Rapantově osobním spisu v Archivu Filozofické fakulty Univerzity Komenského. Srv. AUK FiF II – M – 203, habilitační protokol k veniam docendi.

⁶⁴ Srv. *Český časopis historický* 34, 1928, č. 3, s. 623-635. Recenze pozdějších Rapantových prací už Josef Pekař jako hlavní redaktor svěřoval Františku Kutnarovi.

tost vyřídil prostě ve sboru, písemně a úředně. Věc sama v podstatě nestojí vlastně za řeč, a také naše debata se velmi záhy od vlastního popudu odchýlila a tykala se, jak víte, problému československého. Překvapilo mne proto nemile, když zneužil jste tohoto našeho rozhovoru pro informaci pana ministra Hodži, dodávaje mu tak materiál k invektivám, namířeným proti mé osobě.⁶⁵ Jsem dalek toho, abych si činil jakýkoli nárok na vděčnost od kohokoliv, tím méně od Vás. Vše, co jsem kdy dělal a co dělám, dělal jsem a dělám z přesvědčení, a abych uskutečnil věc, o kterou se mi jedná, a o níž jsem přesvědčen, že je dobrá. Také Vám neprokazoval jsem nikdy žádné dobrodiní, nýbrž sloužil jsem jen věci, o kterou mi šlo, a byl jsem dostatečně odměněn, když podařilo se mi ji uskutečnit. Ačkoli pak málokomu prokázal jsem tolik služeb, jako Vám, nečiním si za ně od Vás naprosto žádných nároků, kromě snad trochu té noblese oblige, která aspoň uznává, že tyto dobré služby nebyly křivdou. Doufal jsem původně, že ve Vás naleznu mladšího druha v povolání, který vyšel z téže školy, jako já, v podstatě snad i stejného smýšlení, zkrátka někoho, s nímž možno si rozuměti. V tom jsem se ovšem do jisté míry zklamal. Ba nejednou setkal jsem se u Vás s jednáním, které bylo dosti daleko – a mám na mysli i Vaši úřední činnost – od přátelské solidarity, ano i od loyality. Pochopíte pak zajisté, že stal jsem se ve své důvěrnosti uzavřenějším a ve svém přátelství opatrnějším. Bylo by mi bývalo nejmilejším, kdybych se byl mohl utáhnouti do jakési neutrální pozice a ponechatí Vaš život Vám samému, aneb těm, k nimž cítíte více přichylnosti a myšlenkové solidarity. Leč nejde to. A tak opět, jakmile poměry vyzrály na tolik, aby bylo možno reálně uvažovati o tom, abyste se stal profesorem naší fakulty, podal jsem návrh na Vaše jmenování. Stalo se tak po čtyřech semestrech od Vaší habilitace, z nichž tři jste skutečně přednášel, tedy v době zcela krátké v níž konečně ani vědecky nepodal jste ničeho mimořádného, při tom však v očekávání, podle Vašeho ujištění, že vyjde druhý díl Vaší knihy.⁶⁶ Leč nečekal jsem na ni a jakmile poměry systemizace dávaly naději na uskutečnění Vašeho jmenování, podal jsem návrh. Přes to setkal jsem se u Vás opět s nedůvěrou a neporozuměním, ano skoro s výčitkami, jako by se Vám děla nějaká újma a jako bych já byl toho příčinou. Nejsem konečně Vám zodpovědným ze svého jednání a mohl bych to vše pominouti s úsměvem, že poměry, v nichž žijeme, neuchránily ani Vás od jistého slovenského bolestinství, které bývá zpravidla vlastností lidí méně vzdělaných a méně nadaných, než jste Vy. Nicméně považoval jsem za účelné napsati Vám tyto řádky, abych Vás přivedl na cestu autokritiky a odvrátil Vaši ctižádnost od srovnávání s lidmi, kteří v době revoluce, neb příznivé poválečné konstelace politické, dělali rychlou kariéru (nejen na universitě!), i když jim k tomu scházal dostatečný podklad.⁶⁷ Nesrovnávejte svůj život jenom s poválečným a porevolučním slovenským prostředím, ale raději se zjevte našeho vědeckého života v Čechách, neb na Moravě, po případě v jiných kulturních zemích, a přisvědčíte mi, že osud nechoval se k Vám tak právě macešsky. Zejména pak nepodléhejte a nedávejte se másti svým slovenským prostředím (byl jsem skoro v pokušení napsati mikrokosmem), které je poněkud zmateno náhlým přívalem svobody a

⁶⁵ Jednalo se o Chaloupeckého pochyby o obsahu Hodžových jednání s maď. ministrem Kristóffym v předvečer rozpadu Rakouska-Uherska.

⁶⁶ Mínen titul *K počiatkom maďarizácie. Diel druhý. Prvé zákony maďarizačné 1790 – 1792*. Bratislava : Kura-torium čsl. Zemědělského muzea 1931.

⁶⁷ Mínen zřejmě opět Milan Hodža.

moci a které ve své náročivosti ztrácí měřítko pro poměr ke skutečnému světu. Tím svým bolestíinstvím trápíte jen sám sebe a většinu lidí jste nepochopitelným. Při tom však neprospějete ani sobě, ani těm „vyšším cílům“, o které by nám všem přece jen v první řadě mělo jít, kteří máme na mysli kulturní povznesení této strany našeho národa a našeho státu. Doufám, že k nám také patříte.

S pozdravem

* * *

Příloha 2

Přepis telefonického hovoru děkana Filozofické fakulty Univerzity Komenského Vladimíra Klecandy s ministerským předsedou ČSR Milanem Hodžou

Registratura Filozofické fakulty Univerzity Komenského, osobní spis Daniel Rapant, sign. I – R – 3. Jmenování Daniela Rapanta řádným profesorem. Rukopis.

Nedatováno [krátce po 7. červnu 1937, Bratislava]

Fonogram: Středa 10:30

Volá p. min. předseda Hodža:

H.:

Musím se vrátit k našemu rozhovoru o mém návrhu na jmenování prof. Rapanta řádným profesorem. Řekl jste, že podáváte návrh také.

Kl.:

Než jsem odejel z Prahy, byl již můj návrh podán.

H.:

Rád bych tedy, abych zvěděl, je-li Váš návrh konformní s mým.

Kl.:

(čte návrh Hodžův) K tomu podotýkám, že prof. Hanuš nemůže být členem komise právě tak jako Vy pane min. předsedo, jako aktivní min. předseda nemůžete být členem.⁶⁸ Sám jsem navrhl do komise prof. Chaloupeckého, Borovičku a sebe. Mám za to, že tato komise stačí.

H.:

Rád bych ovšem věděl, bude-li tato komise fungovat, aby se to neprotahovalo⁶⁹ – z důvodů politických jde mi o to, aby Rapant byl již řádným. – V případě jiném bych musel stát na svém návrhu.

⁶⁸ Hodža v návrhu uvedl sebe a profesory Václava Chaloupeckého, Jiřího Hanuše a Juraje Krále jako členy komise. Jako potenciálního člena navrhl Antona Štefánka, jehož profesura však v tu dobu ještě nebyla platná. Srv. strojopis Hodžova návrhu uložený ve stejné složce jako editovaný dokument.

⁶⁹ Hodža se obával možných průtahů snad proto, že akademický rok 1937 – 1938 byl rektorských rokem Václava Chaloupeckého. Sám ovšem dobře věděl, že řízení je možno protahovat do ztracena, učinil tak sám v případě habilitační žádosti Jana Slavíka v roce 1928. V té době byl Hodža ministrem školství a národní osvěty v poslední Švehlově vládě. Srv. Chaloupeckého zmínku o tom, že návrh na Slavíkovo jmenování na stolec slovanických dějin měl podat Hodža, ale návrh nepodepsal. NA, os. f. 77 Josef Šusta, k. 5, Chaloupecký Šustovi 21. 3. 1928.

Kl.:

Učinil-li se ten návrh na komisi, učinil se proto, aby se Rapant stal profesorem. Komise se nepochybně jednomyslně zvolí a pak to projedná.

H.:

Kdy by se tedy učinil návrh?

Kl.:

V jednom i v druhém případě, kdy at' se jedná podle Vašeho nebo podle mého návrhu, zvolí se nyní komise, která v nejbližším příštím sboru podá návrh. Tj. po prvním sboru příštího škol. roku, t. j. koncem října bude návrh v MŠANO.

H.:

Pane kolego, řekl-li mi toto kolega, jehož slovu zcela věřím, je můj návrh zcela bezpředmětný.

Kl.:

Děkuji Vám, p. min. předsedo, za Vaši důvěru. Stane se.

Klecanda

Cituj:

DUCHÁČEK, Milan. Václav Chaloupecký a Daniel Rapant – trauma z blízkosti. In *Forum Historiae*, 2011, roč. 5, č. 1. ISSN 1337-6861. http://www.forumhistoriae.sk/FH1_2011/texty_1_2011/duchacek.pdf

...

PhDr. Milan Ducháček (1978) vystudoval obor historie – český jazyk a literatura na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy; je externím doktorandem na Katedře dějin a didaktiky dějepisu tamtéž. Působí na Literární akademii – Soukromé vysoké škole Josefa Škvoreckého. Zabývá se dějinami české a slovenské historiografie a česko-slovenskými vztahy, pracuje na dizertaci o Václavu Chaloupeckém.

Z jeho bibliografie: Dva kohouti na jednom smetišti. Václav Chaloupecký, Josef Pekař a selská otázka v husitství. In NOVOTNÝ Robert – ŠÁMAL Petr (eds.). *Zrození mýtu. Dva životy husitské epochy. K počtě Petra Čorneje*. Praha – Litomyšl : Paseka 2011, s. 389-403; Vladyka Dětenický z Dědic. Václav Chaloupecký jako strážce odkazu meziválečné historiografie. In JIROUŠEK Bohumil (ed.). *Proměny diskurzu české marxistické historiografie (Kapitoly z historiografie 20. století)*, Historia culturae XV, Studia 10. České Budějovice : Jihočeská univerzita – Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 2008, s. 151-169.

Kontakt: srzine@volny.cz